

Πλαίσιο
Διδασκαλίας
και
αξιολόγησης
Αρχαίων
Ελληνικών Γ
ΓΕΛ

Η εξεταστέα ύλη – Τα βιβλία

«Αρχαία Ελληνικά,
Φιλοσοφικός Λόγος»:
Εισαγωγές σε βίο Πλάτωνα,
«Πολιτεία», «Πρωταγόρα»,
σε βίο Αριστοτέλη, «Ηθικά
Νικομάχεια», «Πολιτικά»

«Αρχαία Ελληνικά, Φάκελος
Υλικού Γ' τάξης Γενικού
Λυκείου»: Κείμενα
αναφοράς (ως το βασικό
εγχειρίδιο)

Γραμματική – Συντακτικό: α.
Η ύλη που περιλαμβάνεται
στα βιβλία του Γυμνασίου
«Αρχαία Ελληνική Γλώσσα»
Α', Β', Γ' Γυμνασίου. β.
Ολόκληρη η ύλη που
περιλαμβάνεται στο βιβλίο
της Α' τάξης Γενικού
Λυκείου «Εγχειρίδιο
Γλωσσικής Διδασκαλίας»
(ενότητες 1 - 21)

Υποστηρικτικό υλικό

Εκπαιδευτικά σενάρια για τα Αρχαία Ελληνικά από τη διαδικτυακή πύλη του *Πρωτέα*: <http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html>.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: Ευρετήριο των ψηφιακών πόρων και εργαλείων του ΚΕΓ για τα γλωσσικά μαθήματα Γυμνασίου – Λυκείου.

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyklos/Humanities/2017/evretirio_2017_final.pdf

Υποστηρικτικό Υλικό

Οι εισαγωγές και τα σχόλια που υπάρχουν στις εκδιδόμενες μεταφράσεις, οι οποίες καταγράφονται στο τέλος του *Φακέλου Υλικού*, είναι βιβλιογραφικό υλικό για τον/την εκπαιδευτικό.

Άλλωστε, για τις θεματικές ενότητες 2-5 υπάρχει:

α) Το βιβλίο εκπαιδευτικού (διαθέσιμο στον ιστότοπο των διαδραστικών σχολικών βιβλίων

(<http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/4970>)

β) Το υλικό που παραμένει ηλεκτρονικά διαθέσιμο στη σελίδα του Κ.Ε.Ε.

(http://www.kee.gr/html/themata_main.php)

γ) Τα Ψηφιακά εκπαιδευτικά βοηθήματα, διαθέσιμα στη σελίδα

http://www.study4exams.gr/anc_greek/index.php.

Επιπρόσθετο βοηθητικό υλικό (για τις πρώτες ΔΕ)

- Ι. Π. Αμπελάς
- <https://akisambelas.files.wordpress.com/2019/09/ce91cf81cf87ceb1ceafceb1-ce95cebbcebbceb7cebdceb9cebaceac-ce93ce84-ce9bcf85cebaceb5ceafcebfcf85-2019-2020-ce94ceb9ceb4ceb1cebacf84ceb9cebaceadcf82-ce95cebdcf8ccf84ceb7cf84ceb5cf82-123.pdf>
- Β. Μπετσάκος
- https://filologikigonia.gr/images/arhaia_g_lykeiou_epimorfotiko_yliko.pdf
- Στην πρώτη ενότητα: το βιβλίο Φιλοσοφίας της Β' Λυκείου

Οδηγίες Διδασκαλίας

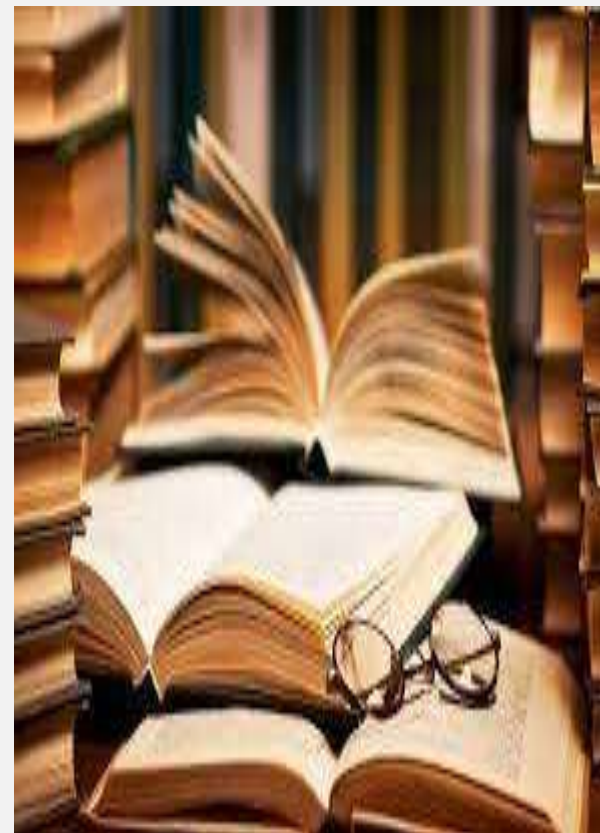
- Η απόδοση του κειμένου αναφοράς σε νεοελληνικό λόγο από τους μαθητές και τις μαθήτριες εξακολουθεί να αποτελεί μέρος της διδακτικής πράξης, αλλά πλέον χρειάζεται να γίνεται με πιο ενεργητικό τρόπο **με την αξιοποίηση των παράλληλων μεταφράσεων**, ώστε και η κατανόηση του κειμένου αναφοράς να είναι πιο αποτελεσματική.
- Στην περίπτωση που **η ερώτηση κατανόησης** του κειμένου αναφοράς είναι ανοιχτού τύπου, είναι σημαντικό οι μαθητές και οι μαθήτριες να απαντούν καταγράφοντας εκείνες και μόνο τις πληροφορίες που ζητούνται, αφού πρώτα έχουν αποκωδικοποιήσει το κείμενο, χωρίς να επεκτείνονται σε ερμηνευτικές ή άλλες αναφορές.

Οδηγίες Διδασκαλίας

Οι μαθητές και οι μαθήτριες για την ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων αναφοράς απαιτείται να λαμβάνουν υπόψη τους:

- α) Τις εισαγωγές από το διδακτικό βιβλίο *Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος*, όπως ορίζονται στην εξεταστέα ύλη
- β) Τις εισαγωγές των θεματικών ενοτήτων από τον *Φάκελο Υλικού Αρχαία Ελληνικά*
- γ) Τα σχόλια που υπάρχουν για κάθε κείμενο αναφοράς στον *Φάκελο Υλικού* και στο διδακτικό βιβλίο.

Οδηγίες Διδασκαλίας

- **Οι ερμηνευτικές ερωτήσεις** που θέτουν οι διδάσκοντες/ουσες στις γραπτές δοκιμασίες πρέπει, κατά κύριο λόγο, να στοχεύουν **στη δημιουργική αξιοποίηση του περιεχομένου των κειμένων αναφοράς καθώς και του ερμηνευτικού περικειμενικού υλικού** που εμπεριέχεται στα σχολικά βιβλία
- **Τα παράλληλα κείμενα** που υπάρχουν στο εκπαιδευτικό υλικό **είναι ενδεικτικά** και αξιοποιούνται για να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στη διακειμενική προσέγγιση.
- Οι εκπαιδευτικοί **μπορούν να αξιοποιούν και άλλα κείμενα** από την αρχαία και νεότερη γραμματεία, ελληνική και ξένη, που εκτιμούν ότι διευκολύνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στη συγκριτική προσέγγιση των θεμάτων.
- Τα παράλληλα κείμενα που περιέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό δεν αποτελούν εξεταστέα ύλη.

Οδηγίες Διδασκαλίας

- Η ερμηνευτική ερώτηση που αφορά το **αδίδακτο παράλληλο κείμενο** έχει ως στόχο τη σύγκριση του παράλληλου κειμένου με το κείμενο αναφοράς
→ χρειάζεται η διατύπωση του ερωτήματος να είναι σαφής, στοχευμένη σε συγκεκριμένα σημεία και των δυο κειμένων.
- Είναι σημαντικό με τη συγκεκριμένη ερώτηση ο μαθητής και η μαθήτρια να μην οδηγείται σε επανάληψη αναφορών που αξιοποιήθηκαν στις άλλες δύο ερμηνευτικές ερωτήσεις, αλλά να εμβαθύνει στο συγκεκριμένο ζήτημα
- Τα κείμενα αυτενέργειας αξιοποιούνται περισσότερο για να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στην προσέγγιση της μορφοσυντακτικής και σημασιολογικής διάστασης των αρχαίων ελληνικών κειμένων.
- Τα κείμενα αυτενέργειας που περιέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό δεν αποτελούν εξεταστέα ύλη.

Οδηγίες Διδασκαλίας

- Τα περικειμενικά στοιχεία (εισαγωγές του διδακτικού βιβλίου *Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος*, εισαγωγές θεματικών ενοτήτων από τον *Φάκελο Υλικού*, σύντομα εισαγωγικά σημειώματα που συνοδεύουν τα κείμενα αναφοράς, καθώς και τα ερμηνευτικά σχόλια που συνοδεύουν τα κείμενα αναφοράς και στα δύο διδακτικά βιβλία), **στηρίζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην ερμηνευτική προσέγγιση** των κειμένων αναφοράς και στην επεξεργασία των παράλληλων κειμένων
- Οι εισαγωγές μπορούν να διδαχθούν σε **συνδυασμό με τη διδασκαλία των θεματικών ενοτήτων** είτε στην αρχή της διδασκαλίας κάθε θεματικής ενότητας είτε σε συνδυασμό με τη διδασκαλία των διδακτικών ενοτήτων κατά την κρίση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας.
- Υπενθυμίζεται ότι δεν χρειάζεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να οδηγούνται στη μηχανιστική απομνημόνευση των εισαγωγών και τη στείρα αναπαραγωγή εκφραστικών επιλογών των συγγραφέων του σχολικού βιβλίου «Φιλοσοφικός λόγος».

Οδηγίες Διδασκαλίας

- Σημαντική παράμετρος είναι η **οργάνωση του χρόνου επεξεργασίας των ερωτήσεων** από τους μαθητές και τις μαθήτριες.
- Αν και στο ΦΕΚ της αξιολόγησης του μαθήματος (ΦΕΚ τ. Β' 4441/03.12.2019) δεν προβλέπεται συγκεκριμένο όριο λέξεων για τις ερμηνευτικές ερωτήσεις, διδακτικά είναι χρήσιμο να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες **να επικεντρώνονται στα ουσιώδη**.
- Προς αυτή την κατεύθυνση, θα βοηθούσε ένα ενδεικτικό όριο λέξεων (ανάλογα και με το ερώτημα που τίθεται).

Σειρά διδασκαλίας

Εισαγωγή

Δ. Ο Σωκράτης (Δ2, Δ3 σ. 29 -34)

Ε. Πλάτων (Ε1, σ.35 - 36)

Αριστοτέλης: Βίος και έργα (127-129 και 133 -135)

Φάκελος υλικού - Κείμενα

Α. Η αντίληψη για τη φιλοσοφία: Η φιλοσοφία και η διαμόρφωση του ανθρώπου

Α.1 Γιατί φιλοσοφεί ο άνθρωπος;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Μετά τα φυσικά, Α 2, 98b12-28

Α.2 Η πρακτική και πολιτική διάσταση της φιλοσοφίας

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Προτρεπτικός προς Θεμισώνα, αποσπάσματα

8-9

Α.3 Η φιλοσοφία ως προϋπόθεση για την ευδαιμονία ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, Επιστολή στον Μενοικέα, 122

Σειρά διδασκαλίας

Εισαγωγή:

Πλάτων, Πρωταγόρας

Β. Η φιλοσοφική σημασία του διαλόγου

Γ. Ο μύθος του Πρωταγόρα για τη δημιουργία του ανθρώπου και την αρετή (Στην εξεταστέα ύλη δεν περιλαμβάνονται «Ησιόδου, Θεογονία, Ο μύθος του Προμηθέα», πρωτότυπο (στ. 507-569) και νεοελληνική απόδοσή του από τον Π. Λεκατσά, και «Αισχύλου, Προμηθέας Δεσμώτης, Η προσφορά του Προμηθέα στον ανθρώπινο πολιτισμό», πρωτότυπο (στ. 436-506) και νεοελληνική απόδοσή του από τον Τ. Ρούσσο). (σ. 49 -52)

Κείμενα:

Β. Η δημιουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και η πολιτική αρετή (Πλάτων, Πρωταγόρας)

Β.4 Ο πρωταγόρειος μύθος: Η διανομή των ιδιοτήτων στα ζώα ΠΛΑΤΩΝ, Πρωταγόρας, 320c-321b (ενότητα: 2η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Β.5 Ο πρωταγόρειος μύθος: Η κλοπή της φωτιάς- έντεχνη σοφία και λόγος ΠΛΑΤΩΝ, Πρωταγόρας, 321b-322a (ενότητα: 3η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Β.6 Ο πρωταγόρειος μύθος: Το δώρο του Δία-η πολιτική αρετή ως κοινή και αναγκαία ιδιότητα των ανθρώπων ΠΛΑΤΩΝ, Πρωταγόρας, 322a-323a (ενότητα: 4η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Β.7 Η συγκρότηση της πόλεως ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Πολιτικά, Α 1.12, 1253a29-39 (ενότητα: 14η σχολικού βιβλίου, που δίνεται Σε μετάφραση, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Σειρά διδασκαλίας

Εισαγωγή:

Πλάτων, Πολιτεία

Εισαγωγή στην Πολιτεία

1. Νεανικές φιλοδοξίες και απογοητεύσεις,
2. Η συγγραφή της Πολιτείας,
3. Η σκηνοθεσία και τα πρόσωπα του διαλόγου,
6. Οι τρεις τάξεις,
8. Η αγωγή των φυλάκων,
12. Οι φιλόσοφοι-βασιλείς,
13. Η δικαιοσύνη.

Η αλληγορία του σπηλαίου, εισαγωγικό σημείωμα.
(σελίδες: 83-85, 87,88,89,90-92,103).

Κείμενα

Γ. Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας - η ανθρώπινη φύση και το χρέος του φιλοσόφου

Γ.8 Η αλληγορία του σπηλαίου: Οι δεσμώτες ΠΛΑΤΩΝ, Πολιτεία, 514a-515c (ενότητα: 11η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», με προσθήκη κειμένου στον Φάκελο Υλικού)

Γ.9 Η αλληγορία του σπηλαίου: Η παιδεία ΠΛΑΤΩΝ, Πολιτεία, 518b-519a, με προσθήκη κειμένου στον Φάκελο Υλικού

Γ.10 Η αλληγορία του σπηλαίου: Οι φιλόσοφοι ΠΛΑΤΩΝ, Πολιτεία, 519b-520a (ενότητες: 12η και 13η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Γ.11 Ο χαρακτήρας και οι στόχοι της παιδείας ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Πολιτικά, Θ 1.3-2.1, 1337a33-b11 (ενότητα: 20ή σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Σειρά διδασκαλίας

Εισαγωγή:

Αριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια Εισαγωγή
(ολόκληρη) σ. 138 -139

Κείμενα

Δ. Ο άνθρωπος ανάμεσα στους ανθρώπους - η ηθική αρετή

Δ.12 Η ηθική αρετή ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 1. 1-4, 1103a14-b2 (ενότητες: 1η και 2η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Δ.13 Η Ηθική αρετή και η ηθική πράξη ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 1.5-8, 1103b2-25 (ενότητες: 3η και 4η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Δ.14 Ηθική αρετή και μεσότητα ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.4-8, 1106a26-b7 (ενότητα: 7η σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Δ.15 Ορισμός της αρετής ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28· 1106b36-1107a6 (ενότητες: 9η και 10η, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Σειρά διδασκαλίας

Εισαγωγή:

Αριστοτέλης, Πολιτικά Εισαγωγή
(ολόκληρη) (σ.164 - 165)

Κείμενα

- Ε. Ο άνθρωπος μέσα στην πόλη - η πολιτική αρετή
Ε.16 Η πόλις ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Πολιτικά, Α 1.1-8,
1252a1-7·b27-32 (ενότητες: 11η και 12η σχολικού
βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)
- Ε.17 Ο άνθρωπος ζῶον πολιτικόν ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ,
Πολιτικά, Α 1.10-11, 1253a7-18 (ενότητα: 13η
σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)
- Ε.18 Η αρχή της πλειοψηφίας ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ,
Πολιτικά, Γ 6.3-4, 1281a39-b10 (κείμενο στον
Φάκελο Υλικού)
- Ε.19 Το πολίτευμα της δημοκρατίας ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ,
Πολιτικά, Δ 4.2-3, 1291b30-39 (ενότητα: 19η
σχολικού βιβλίου, Υ.ΠΑΙ.Θ./Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»)

Σειρά διδασκαλίας

Φάκελος υλικού:Κείμενα

ΣΤ. Ο άνθρωπος πολίτης του κόσμου - η νέα οικουμένη και η επιμέλεια του εαυτού

ΣΤ. 20 Ο κοσμοπολίτης άνθρωπος
ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ, Διατριβαί, Β.10.1-4 (κείμενο στον Φάκελο Υλικού)

ΣΤ. 21 Η νέα οικουμένη
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ, Περί Άλεξάνδρου τύχης και άρετῆς, 6 329 A-D (κείμενο στον Φάκελο Υλικού)

ΣΤ. 22 Η επιμέλεια του εαυτού
ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ, Τά εις έαυτόν, 4.3 (κείμενο στον Φάκελο Υλικού)

Ο ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΛΙΚΟΥ
6 θεματικές ενότητες

Οι 6
θεματικές
Τα κείμενα
αναφοράς

1. Η αντίληψη για τη φιλοσοφία. Η φιλοσοφία και η διαμόρφωση του ανθρώπου (ανθολόγιο: Αριστοτέλης «Μετά τα φυσικά» & «Προς Θεμισώνα», Επίκουρος)
2. Η δημιουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και η πολιτική αρετή (Πλάτωνα «Πρωταγόρας» & Αριστοτέλη «Πολιτικά»)
3. Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας – η ανθρώπινη φύση και το χρέος του φιλοσόφου (Πλάτωνα «Πολιτεία» & Αριστοτέλη «Πολιτικά»)
4. Ο άνθρωπος ανάμεσα στους ανθρώπους – η ηθική αρετή (Αριστοτέλη «Ηθικά Νικομάχεια»)
5. Ο άνθρωπος μέσα στην πόλη – η πολιτική αρετή (Αριστοτέλη «Πολιτικά»)
6. Ο άνθρωπος πολίτης του κόσμου – Η νέα οικουμένη και η επιμέλεια εαυτού (ανθολόγιο ελληνιστικό, ελληνορωμαϊκό: Επίκτητος, Πλούταρχος, Μάρκος Αυρήλιος)

Σχόλιο

Η δόμηση των ενοτήτων βασίζεται στη θεματική προσέγγιση και στην ανθολόγηση κειμένων

Η πρώτη και η τελευταία ενότητα αποτελούν νέες θεματικές και αποτελούνται από νέα κείμενα.

Η δομή του
Φακέλου

22 διδακτικές ενότητες

Κάθε ενότητα τρίπτυχη:

Κείμενα αναφοράς
(γνωστό) με δύο
μεταφράσεις

Παράλληλα κείμενα

Κείμενα αυτενέργειας
(άγνωστο) συνομιλία
με κείμενα αναφοράς

Το τρίπτυχο

1 κείμενο αναφοράς (στο πρωτότυπο & σε 2 μεταφράσεις)

1-4 παράλληλα (μόνο σε μετάφραση)

1-2 αυτενέργειας (μόνο στο πρωτότυπο)

Συγκρότηση συνεκτικού γνωστικού πυρήνα

Επίσης περιλαμβάνονται:

Εισαγωγικά σημειώματα ανά ενότητα και ανά κείμενο
(σημαντικά)

Σχόλια ερμηνευτικά & γλωσσικά (σημαντικά)

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες σε κάθε κείμενο

Επισημάνσεις

Μόνο τα κείμενα αναφοράς αποτελούν εξεταστέα ύλη

- Τα παράλληλα και τα αυτενέργειας είναι ενδεικτικά / προαιρετικά (μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και άλλα, ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών/τριών μας)
  - Υποχρεωτικό όμως να χρησιμοποιήσουμε παράλληλα κείμενα για άσκηση στη διακειμενικότητα και τη σύγκριση ιδεών αλλά και κείμενα αυτενέργειας (μη μεταφρασμένα) με θεματική συγγένεια (μολονότι στην εξεταστέα ύλη δεν ορίζεται κάτι τέτοιο)
  - Και τα παράλληλα και τα αυτενέργειας στην εξέταση θα είναι αδίδακτα
  - Κάθε διδακτική ενότητα διδάσκεται σε 6 ώρες
-

Επισημάνσεις

Αμβλύνεται η διάκριση γνωστού – άγνωστου

Γενικά, διδάσκουμε κείμενα, που προσφέρονται για κατανόηση

Προσέγγιση ερμηνευτική - Συζητούνται και γλωσσικές επιλογές, όταν αυτές διαφωτίζουν το περιεχόμενο

Το ωρολόγιο: 2 ώρες κείμενα αναφοράς, 1 ώρα παράλληλα, 3 ώρες αυτενέργειας. Κρίνει και ο διδάσκων, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης.

Τα
Παράλληλα

Μεγάλη ποικιλία στοχαστών και διανοουμένων, Ελλήνων και ξένων, παλαιότερων και νεότερων

Πολυπρισματικότητα, διαχρονικότητα, συνομιλία κειμένων

Άσκηση στη σύγκριση μεταξύ τους, αλλά και με τη σύγχρονη πραγματικότητα

Επισημάνσεις

Παρατίθενται συγγραφείς / έργα για πρώτη φορά (και ελληνιστικά, ελληνορωμαϊκά, αλλά και πατερικά κείμενα)

Είναι κείμενα και από βυζαντινά ή νεότερα φιλοσοφικά, αλλά και γενικότερα στοχαστικά, ποιήματα κ.ά.

Κυρίως στα παράλληλα, αλλά και στα αναφορές και στα αυτενέργειας

Γενικά θετικό και ενδιαφέρον, αν και θέλει προσοχή η επιλογή των κειμένων, ώστε να μη γίνεται παρακινδυνευμένη μετάβαση προς άλλο συγκεκριμένο (υπάρχουν και αστοχίες)

ιδίως με τα πολλά (8) εκκλησιαστικά κείμενα

Κείμενα αυτενέργειας

Θεματική συγγενική με τα
κείμενα αναφοράς

Επικοινωνία με το φιλοσοφικό
– πολιτικό ερώτημα

Και εδώ μεγαλύτερη ποικιλία,
ευρύτητα

(π.χ. Επίκτητος, Πρόκλος,
Επίκουρος, Διογένης Λαέρτιος)

Διδασκαλία με χρήση
βοηθητικών γλωσσικών
εργαλείων

Η μετάφραση αφορά
συγκεκριμένο τμήμα του προς
μελέτη αποσπάσματος, χωρίς
να μονοπωλεί μονοσήμαντα
την εκπαιδευτική πράξη και
στόχευση

Το
Πρόγραμμα
Σπουδών

Κατανόηση (Εντοπισμός πληροφοριών, Αξιοποίηση εισαγωγικών στοιχείων, Εντοπισμός μη οικείων λέξεων - Χρήση λεξικών)

Δομή – οργάνωση (Αναγνωριστικός γραμματισμός κυρίαρχος, Στοιχεία συνοχής, συνεισφορά μορφοσυντακτικών δομών στο νόημα)

Ερμηνεία

Κριτικός στοχασμός (σύγκριση κειμένων, σύνδεση με το σήμερα)

Αξιολόγηση (ερωτήσεις κλειστού / ανοιχτού τύπου, μετάφραση, δημιουργικές εργασίες)

Αναστοχασμός (τι έμαθα, το χρειάζομαι να μάθω, πώς προσέγγισα τα κείμενα, τι να αλλάξω)

Το
Πρόγραμμα
Σπουδών

Σύνδεση του τότε και του τώρα

Γνώση και σκέψη

Κατανόηση ιδεών, αξιών, σχέση με τον εαυτό, με τον κόσμο, την ηθική, την πολιτική

«Πρακτική φιλοσοφία»

Η κειμενοκεντρική επικοινωνιακή προσέγγιση, «η διαλεκτική σχέση γραμματειακού έργου – κοινωνίας»

Ενδεικτικά ερωτήματα προσέγγισης

Ποιες διαφορετικές μορφές της ίδιας λέξης χρησιμοποιούνται και πώς;

Ποια η σημασία συγκεκριμένων λέξεων στο κείμενο; Ποια η διαφορά στη σημασία από τη νεοελληνική;

Με ποιες λέξεις αποδίδεται μια ενέργεια, ποια μορφή, ποια σημασία;

Ποιες λέξεις με παρόμοια σημασία χρησιμοποιούνται στο κείμενο;

Γιατί επιλέγεται ο συγκεκριμένος χρόνος; Πώς θα άλλαζε το νόημα αν άλλαζε ο χρόνος; Πώς, αν άλλαζε η έγκλιση;

Γιατί επιλέγεται η (συγκεκριμένη) δευτερεύουσα πρόταση;

Γιατί επιλέγεται παθητική σύνταξη, παρατακτική ή υποτακτική σύνδεση;

Με ποιον τρόπο προστίθενται προσδιορισμοί σε ένα ρήμα; Τι θα άλλαζε αν τους αφαιρούσαμε;

Πού αναφέρεται μια λέξη – εστίαση σε απαρέμφατα, μετοχές, δοτικές, υποθετικούς λόγους, κλπ.

Έμφαση στις διαφοροποιήσεις από τη νέα ελληνική

Σύγκριση μικρών αρχαίων φράσεων με τη μετάφρασή τους ή τις μεταφράσεις τους

Διαφοροποίηση
διδασκαλίας –
αξιολόγησης

The diagram consists of two large circles connected by a triangle. The left circle is orange and contains the text 'Διαφοροποίηση διδασκαλίας – αξιολόγησης'. A smaller orange triangle points from this circle to a grey circle on the right. The grey circle contains the text 'Ποικιλία γλωσσικών ασκήσεων σε μορφή και βαθμό δυσκολίας (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, αντιστοίχισης, κλπ.)' and 'Δημιουργικές εργασίες'.

Ποικιλία γλωσσικών
ασκήσεων σε μορφή
και βαθμό δυσκολίας
(πολλαπλής επιλογής,
μετασχηματιστικές,
αντιστοίχισης, κλπ.)
Δημιουργικές εργασίες

Κατά τη διδασκαλία δίνουμε έμφαση σε:

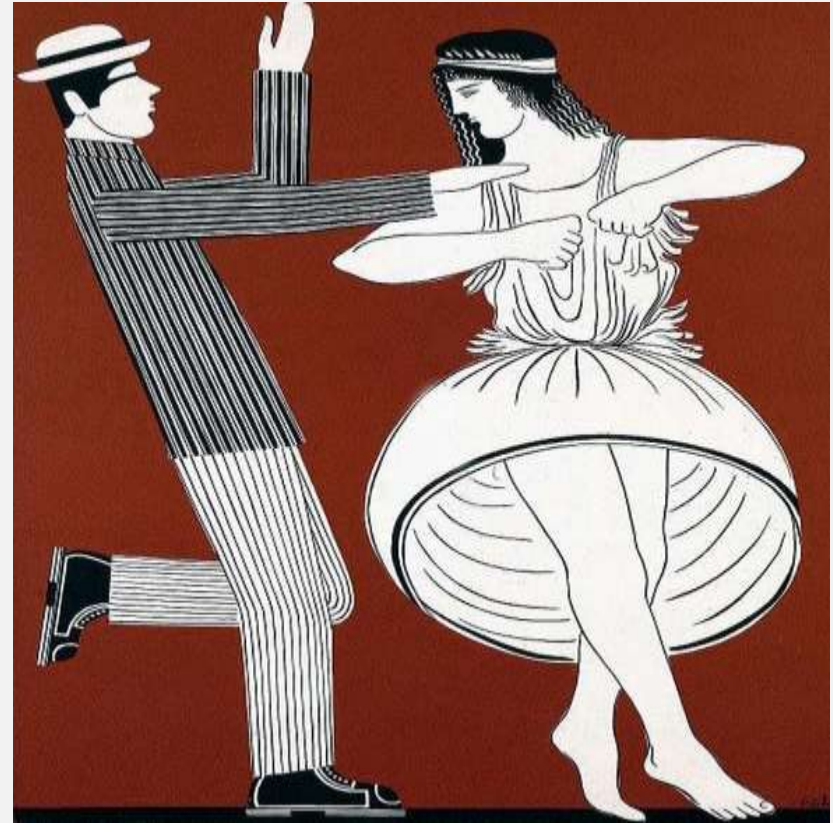
- Κειμενοκεντρικές προσεγγίσεις
- Συμμετοχικές πρακτικές

Απόλλωνα. Ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας. Ζωγράφος των Καρνείων. Κάρνειο. Περ. 410-400 π.Χ.

Κατά τη διδασκαλία δίνουμε έμφαση σε:

Ποικιλία δραστηριοτήτων και ασκήσεων (εργασίες: ατομικές και κυρίως ομαδικές συνθετικές, ερευνητικές, διαθεματικές, δημιουργικές,) με βάση το κείμενο → ανάλυση και ερμηνεία περιεχομένου, ζητήματα δομής, γλώσσας κ.λπ.)

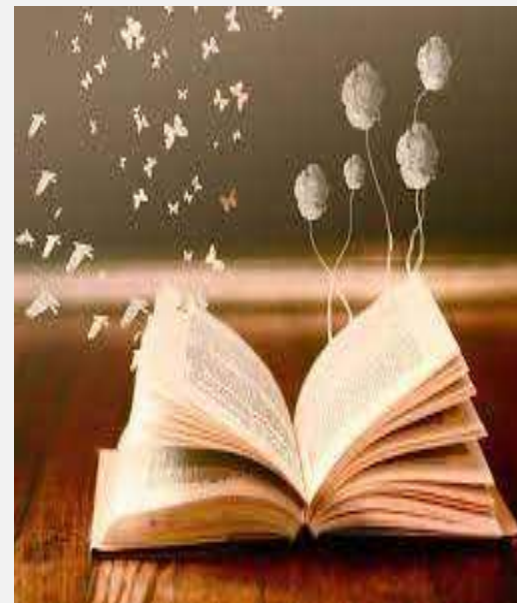

Γαΐτης, Χορευτικό

Η ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

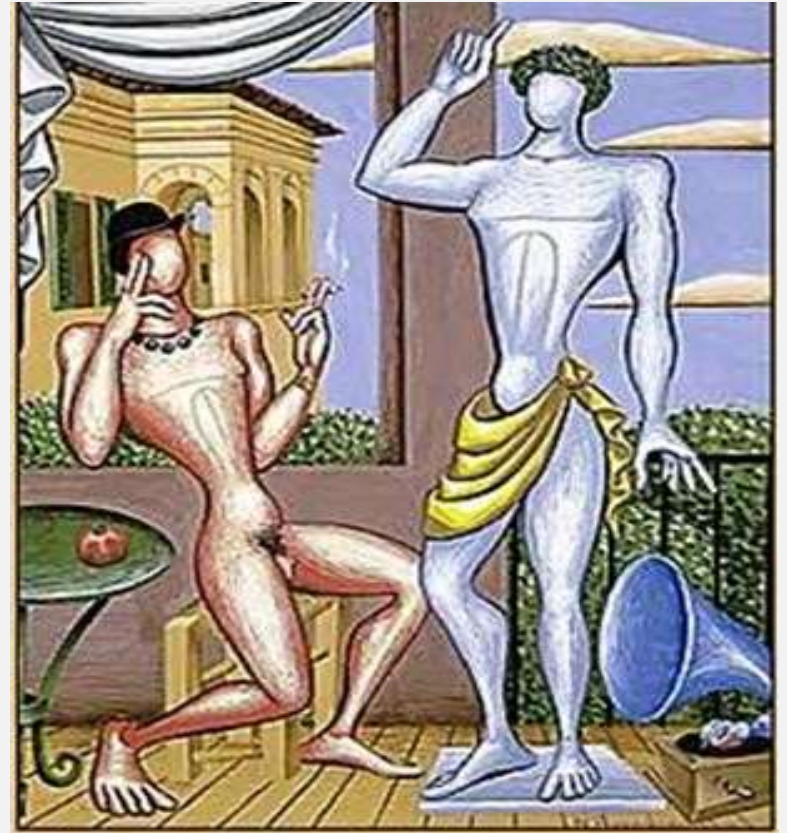
Εστιάζει:

- α) στην ανάλυση και την ερμηνεία του περιεχομένου,
- β) στη λειτουργική προσέγγιση και επεξεργασία των γραμματικοσυντακτικών δομών (αντί της αποπλαισιωμένης διδασκαλίας και μελέτης τους) ,
- γ) στη διδασκαλία και γνώση των κανόνων δόμησης των διαφόρων γενών και ειδών λόγου και κειμένου

Αναμένεται ο μαθητής/τρια να

- **Αναγνωρίζει** τη σχέση περικειμένου – κειμένου – γλώσσας (λεξιλογίου, ύφους, γραμματικής & συντακτικού) και να επιχειρεί να διασυνδέσει την κοινωνική με τη δομική πλευρά της γλώσσας
- Να κατανοήσει τη σημασία του περικειμένου (συγγραφέας, αποδέκτες, χρόνος, τόπος και συνθήκες) στη δόμηση και στην κατανόηση του επικοινωνιακού πλαισίου
- Να εντοπίζει σημεία προθετικότητας, συνοχής, συνεκτικότητας τους κειμένου.
- Να εξοικειωθεί με τις **γλωσσικές και δομικές συμβάσεις** των αρχαίων κειμένων.

**Ν. Εγγονόπουλος,
Σύνθεσις με τον Ερμή
(ακουαρέλα)**

Έμφαση δίνεται

- Στην **κατανόηση**
- Στη **ερμηνεία** (κριτικός στοχασμός), προσέγγιση πολιτισμού, αξιών)
- Στον **αναγνωριστικό γραμματισμό** – Λειτουργία γραμματικο-συντακτικών επιλογών (μορφολογία, συντακτική λειτουργία και σημασία των λέξεων εντός συμφραζομένων)
- Στις διαφορές λεξιλογίου – συντακτικών δομών αρχαίας ελληνικής – νέας ελληνικής
- Στη συσχέτιση γλωσσικών επιλογών με κειμενικά είδη – Λειτουργία γλώσσας
- Στον **αναστοχασμό** («αναστοχαστικός γραμματισμός»)

Αξιολόγηση: Απολυτήριες εξετάσεις ΦΕΚ 4134 9/9/21

Για την εξέταση στο μάθημα Αρχαία
Ελληνικά της Ομάδας Προσανατολισμού
Ανθρωπιστικών Σπουδών της Γ' τάξης
Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου
ισχύουν τα εξής:

Δίνονται στους/στις μαθητές/-τριες σε
φωτοαντίγραφο **απόσπασμα κειμένου,**
διδαγμένου από το πρωτότυπο, δώδεκα
έως είκοσι (12-20) στίχων, με νοηματική
συνοχή, **και παράλληλο κείμενο** στη Νέα
Ελληνική, **διδαγμένο ή αδίδακτο,** από την
αρχαία ή νεότερη ελληνική γραμματεία.

Δομή κριτηρίου απολυτήριων εξετάσεων

Γνωστό

- Α) 1 ερώτηση κατανόησης (αποκωδικοποίηση σημείων του κειμένου). Μπορεί να διαιρείται σε δύο υποερωτήματα ανοικτού ή κλειστού τύπου (10 μονάδες)
- Β) Δύο ερωτήσεις ερμηνευτικές (2 * 10 μονάδες)
- Η πρώτη αναφέρεται σε ιδέες/αξίες/προβλήματα, σε στάσεις/ήθος/χαρακτήρα των προσώπων, στο ιστορικό/κοινωνικό/πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του έργου, στη δομή/σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά/αισθητικά θέματα, με βάση το διδαγμένο από το πρωτότυπο κείμενο
- Η δεύτερη αναφέρεται στο παράλληλο κείμενο σε συσχέτισμό με το παραπάνω εξεταζόμενο πρωτότυπο απόσπασμα.

Γ) Να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση ανοικτού ή κλειστού τύπου που αναφέρεται στο γραμματειακό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο, στον συγγραφέα ή στο έργο του. (10 μονάδες)

Δ) Να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση λεξιλογική-σημασιολογική (σύνδεση λέξεων αρχαίας και νέας, διατήρηση ή αλλαγή της σημασίας τους, οικογένειες ομόρριζων λέξεων, απλών ή σύνθετων, συνώνυμα, αντώνυμα (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ ΓΝΩΣΤΟΥ: 50

Δομή κριτηρίου απολυτήριων εξετάσεων

Άγνωστο

Δίνεται, επίσης, **αδίδακτο πεζό κείμενο αττικής διαλέκτου δώδεκα έως είκοσι (12-20) στίχων** στερεότυπης έκδοσης με νοηματική συνοχή. Στο αδίδακτο κείμενο προτάσσεται σύντομο σχετικό εισαγωγικό σημείωμα, μέσω του οποίου δίνονται εξωκειμενικές πληροφορίες, απαραίτητες για την κατανόηση του κειμένου

Α) Οι μαθητές καλούνται να μεταφράσουν στη νέα ελληνική 8 -10 στίχους (20 μονάδες)

Β) Να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση κατανόησης που αναφέρεται στον νοηματικό άξονα του κειμένου (να μην υπάρχουν αλληλοεπικαλύψεις σε σχέση με το ζητούμενο προς μετάφραση χωρίο). (10 μονάδες)

Γ) Να απαντήσουν σε μία ερώτηση γραμματικής που να αναλύεται σε 2 υποερωτήματα (10 μονάδες)

Δ) Να απαντήσουν σε μία ερώτηση συντακτικού που να αναλύεται σε 2 υποερωτήματα (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ ΑΓΝΩΣΤΟΥ: 50

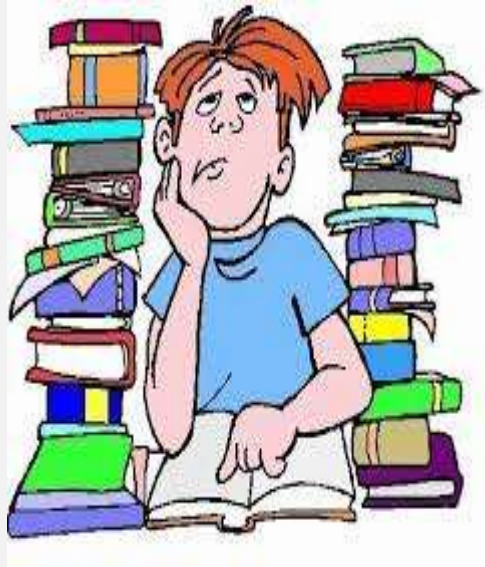
Αξιολόγηση: Πανελλαδικές εξετάσεις ΦΕΚ 4677 / 11-10-21

Γνωστό:

Δίνονται στους υποψηφίους/ες αποσπάσματα διδαγμένου κειμένου 12 - 20 στίχων με νοηματική συνοχή και τους ζητείται να απαντήσουν σε:

- A) Μία (1) ερώτηση κατανόησης με την οποία ζητείται να αποκωδικοποιήσουν σημεία του κειμένου και να αντλήσουν βασικές πληροφορίες που εντοπίζονται στο κείμενο. **Η ερώτηση μπορεί να διαιρείται σε δύο υποερωτήματα με τη μορφή ερωτήσεων κλειστού τύπου** (σωστού ή λάθους, πολλαπλών επιλογών, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών κ.λπ.) **ή ανοικτού τύπου.** (10 μονάδες)
- B) Δύο (2) ερωτήσεις ερμηνευτικές, που μπορεί να αναφέρονται σε ιδέες/αξίες/προβλήματα, σε στάσεις/ήθος/χαρακτήρα των προσώπων, στο ιστορικό/κοινωνικό/ πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του έργου, στη δομή/σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά/αισθητικά θέματα, με βάση το απόσπασμα. (2 * 10 μονάδες)

Γ) Μία (1) **ερώτηση κλειστού τύπου** που αναφέρεται στο γραμματειακό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο, στον συγγραφέα ή στο έργο του. (10 μονάδες)

Δ) Μία (1) ερώτηση λεξιλογική σημασιολογική (σύνδεση λέξεων αρχαίας και νέας, διατήρηση ή αλλαγή της σημασίας τους, οικογένειες ομόρριζων λέξεων, απλών ή σύνθετων, συνώνυμα, αντώνυμα). (10 μονάδες)

Ε) Δίνεται **αδίδακτο παράλληλο κείμενο** στη νέα ελληνική από την αρχαία ή νεότερη γραμματεία, ελληνική και παγκόσμια, και καλούνται να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση ερμηνευτική, με την οποία ζητείται να συγκρίνουν το παράλληλο κείμενο με το κείμενο αναφοράς. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ ΓΝΩΣΤΟΥ: 60

Άγνωστο: Δίνεται, επίσης, **αδίδακτο πεζό κείμενο αττικής διαλέκτου 12 - 20 στίχων στερεότυπης έκδοσης** με νοηματική συνοχή.

Στο αδίδακτο κείμενο προτάσσεται σύντομο σχετικό εισαγωγικό σημείωμα, μέσω του οποίου δίνονται εξωκειμενικές πληροφορίες απαραίτητες για την κατανόηση του κειμένου.

Οι υποψήφιοι/ες καλούνται:

A) Να μεταφράσουν στα νέα ελληνικά μέρος του κειμένου από (4- 6) τέσσερις έως έξι στίχους.

(10 μονάδες)

B) Να απαντήσουν σε μια (1) ερώτηση κατανόησης που αναφέρεται στον νοηματικό άξονα του κειμένου. (10 μονάδες)

Γ) Να απαντήσουν σε μια (1) ερώτηση γραμματικής, η οποία μπορεί να αναλύεται σε δύο υποερωτήματα. (10 μονάδες)

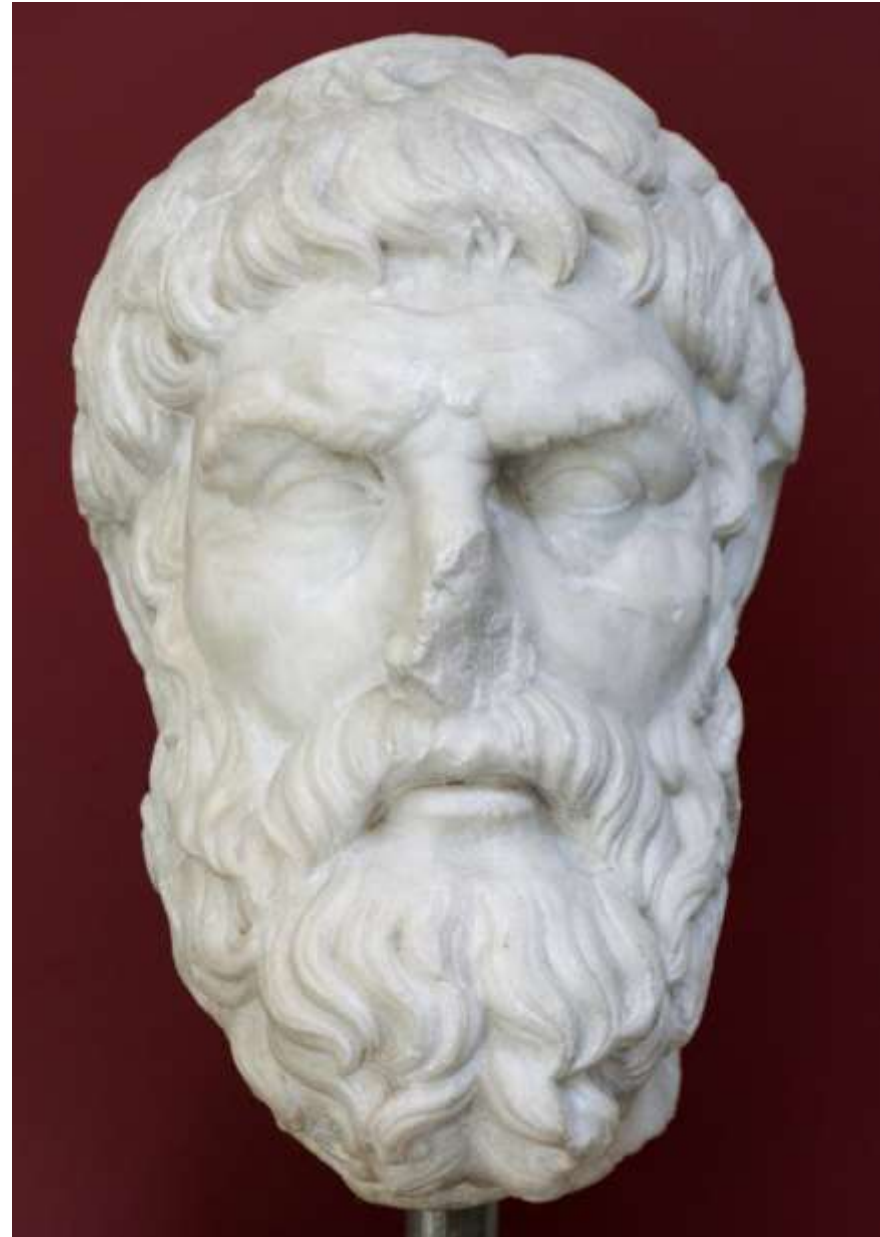
Δ) Να απαντήσουν σε μια (1) ερώτηση συντακτικού (π.χ. αναγνώριση λέξεων/φράσεων/προτάσεων/άλλων δομικών στοιχείων του κειμένου, μετασχηματισμός μέρους του κειμένου ως προς τη δομολειτουργική του διάσταση), η οποία μπορεί να επιμερίζεται σε δύο υποερωτήματα. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ ΑΓΝΩΣΤΟΥ: 40

Η διδακτική ενότητα 3

Επίκουρος: Επιστολή προς
Μενοικέα

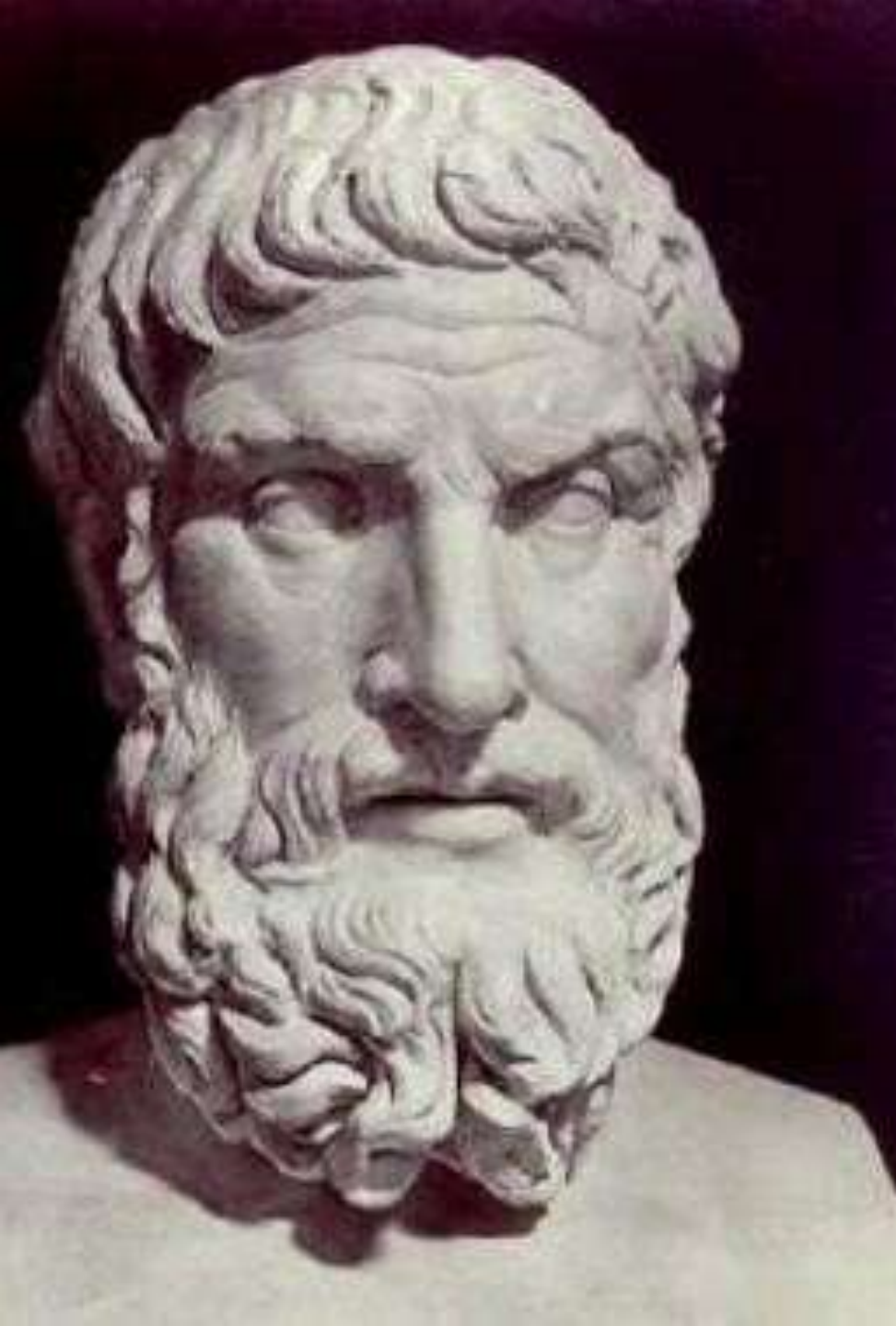

Ο
Επίκουρος
στον Φ.Υ.

ΔΕ3: κείμενο αναφοράς &
παράλληλο

ΔΕ4: κείμενο αυτενέργειας

ΔΕ9: παράλληλο

Περί Επικούρου

- Σάμος 341 – Αθήνα 270 π.Χ.
- Μεγάλο το ενδιαφέρον για τον Επικούρο στις μέρες μας
- Συνεχιστής υλιστικής παράδοσης Ιώνων φιλοσόφων
- Βιολογική βάση ψυχικών λειτουργιών, γνωσιακή ψυχοθεραπευτική προσέγγιση

3 μέρη
επικούρειας
φιλοσοφίας

Φυσική (φιλοσοφία): βασικές αρχές φύσης

Ηθική: φρόνηση για τις επιλογές στο λόγο και στην πράξη

Κανών: κριτήρια αλήθειας - σκεπτικιστική εμπειρική
μεθοδολογία: αληθές είναι ό,τι μπορεί να παρατηρηθεί με
τις αισθήσεις ή να συναχθεί επαγωγικά από τις
παρατηρήσεις

Βασικές
αρχές
επικούρειας
φιλοσοφίας

Η ευχαρίστηση (ηδονή) θελκτικό συναίσθημα, συγγενικό προς τη φύση του ανθρώπου

Ο πόνος (αλγηδών) δυσάρεστο συναίσθημα, εχθρικό προς τη φύση του

Η ηδονή και ο πόνος βρίσκονται σε αντίφαση: όταν λείπει το ένα υπάρχει το άλλο.

Φυσικός σκοπός του ανθρώπου η ευτυχία (ευδαιμονία): απουσία σωματικού πόνου και ψυχικής ταραχής

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Η θέση των ατόμων στο σώμα σχετίζεται με την ηδονή και τον πόνο: η διατάραξη των ατόμων φέρνει πόνο, η επαναδιάταξη ηδονή (απουσία πόνου).

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Ανάγκη για απελευθέρωση των ανθρώπων από δεισιδαιμονίες και φοβίες
(ιδίως τον φόβο του θανάτου)

Ο θάνατος καταστρέφει τη δομή του σώματος και της ψυχής και άρα τις
αισθήσεις, συνεπώς δεν θα τον αντιληφθούμε ποτέ.

Όταν αυτός υπάρχει, δεν υπάρχουμε εμείς και αντίστροφα, άρα δεν
μπορούμε να συναντηθούμε, άρα δεν υπάρχει λόγος να τον φοβόμαστε.

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Δεν υπάρχει ντετερμινιστικό πεπρωμένο, αλλά ελεύθερη βούληση, που επιτρέπει στον άνθρωπο να κάνει καλύτερη τη ζωή του.

Η σημαντικότερη ενασχόληση του ανθρώπου είναι η μελέτη της φύσης μέσω της παρατήρησης και του νηφάλιου επαγωγικού συλλογισμού.

Πρωταρχικός στόχος της γνώσης η επίτευξη της ευδαιμονίας.

Διδακτική Ενότητα 3 «Επιστολή προς Μενοικέα»

Από τα 300 συγγράμματα του Επίκουρου έχουν σωθεί 3 επιστολές, τις οποίες ο Διογένης Λαέρτιος έχει περιλάβει στον «Βίο του Επίκουρου» στο 10ο βιβλίο του έργου «Βίοι φιλοσόφων» (3^{ος} αι. μ.Χ.):

Προς Ηρόδοτον, προς Πυθοκλέα, προς Μενοικέα.

Η επιστολή προς Μενοικέα αποτελεί την επιτομή της Ηθικής του Επίκουρου. Συνοψίζει όλη την επικούρεια ηθική φιλοσοφία. Απευθύνεται στον φίλο του Μενοικέα.

Το απόσπασμα του βιβλίου

Πρόκειται για την έναρξη της επιστολής. Προηγείται η φράση: *Ἐπίκουρος Μενοικεῖ χαίρειν*

Έντονος διδακτικός χαρακτήρας, έντονο προτρεπτικό ύφος, φυσικό για το είδος του λόγου

Η επιστολή είναι ένα διακριτό γραμματειακό είδος με σκοπό να δώσει συμβουλές και να διατυπώσει παραινέσεις

Ο Επίκουρος το χρησιμοποιούσε πολύ συχνά, αφού μάλιστα δεν συμμετείχε στη δημόσια ζωή και στηρίζεται στην προσωπική σχέση – φιλία (έγραψε βέβαια και προσωπικές και «δημόσιες» επιστολές)

Το απόσπασμα του βιβλίου - Επισημάνσεις

Με την επιστολή του, ο Επίκουρος απευθύνει (ίσως μάλλον για πρώτη φορά στην ιστορία της φιλοσοφίας) μια ανοιχτή πρόσκληση σε όλους τους ανθρώπους: νέους και γέρους πρώτα, αλλά εντέλει και προς άνδρες και γυναίκες, ελεύθερους και δούλους, μορφωμένους και αμόρφωτους, πλούσιους και φτωχούς.

Ο πανανθρώπινος χαρακτήρας της επικούρειας φιλοσοφίας

Πρακτική ωφελιμότητα της φιλοσοφίας στην ζωή του κάθε ανθρώπου.

Η ενότητα 3 - Βασικά σημεία

Η ανάγκη της φιλοσοφίας (φυσική και αναγκαία;) - Η φιλοσοφία είναι αναγκαία για όλους (ανεξάρτητα από ηλικία)

Και οι νέοι και οι γέροι πρέπει να ασχολούνται με τη φιλοσοφία

Δηλαδή, οι δύο ηλικιακές κατηγορίες που θα μπορούσαν να την αρνούνται, οι μεν νέοι επειδή έχουν καιρό μπροστά τους ή είναι ανώριμοι και διστάζουν, οι δε γέροι επειδή έχουν βαριεστήσει.

Εφόσον η φιλοσοφία σχετίζεται με την ευτυχία, ποτέ δεν είναι ούτε νωρίς ούτε αργά γι' αυτήν (για την ευδαιμονία και άρα για τη φιλοσοφία).

Ο γέρος θα ευδαιμονεί λόγω των αναμνήσεων, ο νέος επειδή θα απαλλαγεί από το φόβο των μελλούμενων.

Η ευδαιμονία είναι αναγκαία: όταν την έχουμε, έχουμε τα πάντα.

Η διατύπωση

- Η αναγκαιότητα της φιλοσοφίας υπογραμμίζεται από τη λεκτική έμφαση και δεοντολογική διατύπωση (έντονες αρνήσεις: μήτε – μήτε, ούτε – ούτε, προστακτική: μελλέτω, κοπιάτω)
- Η αιτιολόγηση (γάρ) με επανάληψη (ἄωρος – μήπω ὑπάρχειν ὥραν – μήπω παρῆναι, πάρωρος – παρεληλυθέναι την ὥραν – μηκέτι εἶναι)
- Επιχειρηματολογία - συλλογισμός
- Συμμετρική διατύπωση σε όλο το κείμενο
- Συμπέρασμα (ὥστε) – νέο επιχείρημα (το κέρδος για την κάθε ηλικία)
- Οξύμωρο: γηράσκων νεάζη – νέος ἄμα καὶ παλαιός
- Συμπέρασμα (οὖν) – δεοντολογική κατάληξη: μελετᾶν χρή
- Γενικά, απλός λόγος, όχι φιλοσοφικές έννοιες
- Απευθύνεται σε απλό άνθρωπο (γενικά, απευθύνεται σε όλους).

Λεξιλογικές αναφορές

- Φιλοσοφεῖν,
- Εὐδαιμονία
- ἄωρος – πάρωρος - ὥρα
- Τὸ κατὰ ψυχὴν υγιαῖνον: ψυχικὴ υγεία (ευδαιμονία)
- Πάντα ἔχομεν

- Για τον Επίκουρο η ευγνωμοσύνη για όσα συμβαίνουν στη ζωή και η υπέρβαση του φόβου για το μέλλον και τον θάνατο αποτελούν το ζητούμενο μιας συνεπούς φιλοσοφικής στάσης σύμφωνα με τις αρχές της επικούρειας διδασκαλίας.
- Η ευδαιμονία αποδεικνύεται απώτερος στόχος του κάθε ανθρώπου. Η παρουσία της συνιστά προϋπόθεση για να έχουμε τα πάντα, η απουσία της επιβάλλει να κάνουμε τα πάντα για να την αποκτήσουμε.

Γλωσσικές επιλογές

- Αποφεύγει τους φιλοσοφικούς τεχνικούς όρους και τα πολύπλοκα λογικά σχήματα γιατί απευθύνεται σε ευρύ κοινό (εκλαϊκευμένα φυλλάδια και επιστολές) οπότε υιοθετεί έναν έντονο διδακτικό χαρακτήρα απευθυνόμενος στο ευρύ κοινό
- Η συλλογιστική διαδικασία είναι συγκροτημένη (εύκολα εντοπίζεται η αποδεικτέα θέση, η συμμετρική σε αντιθετικά ζεύγη τεκμηρίωση και το συμπέρασμα).
- Το ύφος είναι προτρεπτικό, όπως επιβάλλεται από το γραμματειακό είδος.
- Αξιοποιούνται εκφραστικά σχήματα για ενίσχυση της θέσης του: Διπλές αρνήσεις, διπλό οξύμωρο σχήμα, χρονικότητα και αντίθεση μετοχών.

Παράλληλα

- Αριστοτέλης: κείμενο με συγγένειες και διαφοροποιήσεις προς το κείμενο αναφοράς
- Επίκουρος,
- Διογένης Οινοανδεύς,
- Σενέκας:
- κείμενα με ισχυρές συγγένειες προς το κείμενο αναφοράς
- Καβάφης: κείμενο απολύτως αντίθετο προς το κείμενο αναφοράς (ως στάση του πρωταγωνιστή, όχι του ποιητή)
- Κοινά σημεία: επιδίωξη ευδαιμονίας (αλλά με διαφορετικό περιεχόμενο)

Αριστοτέλης

- Η διάκριση μεταξύ πράξης και γνώσης.
- Η αριστοτελική ηθική είναι προσανατολισμένη στην πράξη και όχι στη γνώση.
- Εξ αυτού, σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, υπόκειται στη μεταβλητότητα της ανθρώπινης ζωής και δεν συνδέεται με σταθερές αλήθειες.
- Η φιλοσοφία στοχεύει στην κατάκτηση της αρετής, ενταγμένη σε συγκεκριμένο κάθε φορά πλαίσιο.
- Η αρετή συνδέεται με το έθος, τη συνήθεια, την επανάληψη της ενέργειας.
- Η ευδαιμονία προκύπτει από την ενέργεια της ψυχής και έχει περιεχόμενο την αρετή.

Επίκουρος (απ. 221)

- Το νόημα και η πρακτικότητα της φιλοσοφίας
- Ο ψυχοθεραπευτικός της ρόλος
- Η γνωστή αναλογία με την ιατρική
- Πρακτικότητα φιλοσοφίας

Διογένης Οινοανδεύς

- Κατέγραψε τον 2^ο αι. μ.Χ. σε πέτρινη επιφάνεια 100τ.μ. (τοίχο στοάς) στο κέντρο της ελληνικής πόλης της Λυκίας, Οινόανδα, σύνοψη της επικούρειας φιλοσοφίας. Η μεγαλύτερη επιγραφή του αρχαίου κόσμου.
- Και πάλι, η αναλογία με την ιατρική
- Οδυνηρή διαπίστωση εξάπλωσης ψεύτικων, «άρρωστων» ιδεών
- Οικουμενικότητα (νέα εποχή)
- Απευθύνεται προς όλους χωρίς διακρίσεις (συγκαιρινούς και μεταγενέστερους, ξένους, κλπ.)

Σενέκας (4π.Χ. 65μ.Χ.)

- Το έργο του προσανατολισμένο στη στωική φιλοσοφία
- Εδώ:
- Η πρακτικότητα, αλλά όχι καθημερινότητα, της φιλοσοφίας
- Η ανωτερότητα και η καθολικότητα της φιλοσοφίας → (Υπερβαίνει τη φθορά του χρόνου)
- Αποστολή της η ευδαιμονία, η ευτυχία (εσωτερική γαλήνη)

Καβάφης: «Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου»

- Ο βίος του πρωταγωνιστή στον αντίποδα του Επίκουρου:
- Ναι μεν ξεκίνησε τη φιλοσοφία, αλλά βαρέθηκε γρήγορα (ήδη από νέος, ενώ ούτε ο γέρος δεν πρέπει να βαριέται).
- Δεν έχει σεβασμό (ούτε πολύ περισσότερο φιλία) προς τον δάσκαλό του.
- Μπήκε στην πολιτική, προφανώς από φιλοδοξία, ενώ η επικούρεια ρήση «λάθε βιώσας» ζητούσε την απομάκρυνση από τη δημόσια ζωή.

Καβάφης: «Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου»

- Χαρακτηρίζεται από απληστία και αναζήτηση κραιπάλης και σωματικών απολαύσεων, ένας απολύτως μη επικούρειος ηδονισμός. Δεν χρησιμοποιεί τη φρόνηση για να ελέγξει τις επιθυμίες του.
- Η ενδεχόμενη επιστροφή σε πνευματικές ενασχολήσεις προέρχεται από ιδιοτέλεια και καθόλου δεν στρέφεται προς τον εαυτό, δεν έχει ηθική διάσταση ούτε αποτελεί φάρμακο για την ψυχή.
- Είναι δείγμα της παρακμής.
- Από την άλλη, προφανώς ο ποιητής, πλησιάζοντας με τη γνωστή καβαφική ειρωνεία τον πρωταγωνιστή του, μοιάζει να υπερασπίζεται, με την εκ του αντιστρόφου μέθοδο, τις επικούρειες αρχές.
- Πιθανόν βάλλει ενάντια σε μία φιλοσοφία που ενισχύει την ασκητική αντίληψη για τη ζωή και δεν προσανατολίζεται στην πράξη

Ασκήσεις κατανόησης του κειμένου αναφοράς

1. Ποιες αντιρρήσεις μπορεί να προφασιστεί ένας νέος για να μην ασχοληθεί με τη φιλοσοφία και πώς αυτές αναιρούνται σύμφωνα με τον Επίκουρο;
2. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν Σ ή Λ
Α) οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. Για κανέναν άνθρωπο δεν είναι πολύ αργά να φροντίσει για την υγεία της ψυχής του μέσω της φιλοσοφίας
Β) τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζη τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων Ο νέος πρέπει να φιλοσοφεί για να παραμείνει νέος χάρη στα όμορφα πράγματα καθώς γερνάει
Γ) τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ἦ διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων: Ο νέος πρέπει να φιλοσοφεί όντας νέος και ώριμος ταυτόχρονα, καθώς θα είναι απαλλαγμένος από τον φόβο για όσα θα γίνουν.
Δ) ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν: Όταν λείπει η φιλοσοφία κάνουμε τα πάντα για να την κατακτήσουμε

Ασκήσεις ερμηνείας του κειμένου αναφοράς

1. Με ποια επιχειρήματα ο Επίκουρος προτρέπει τον Μενοικέα να ασχοληθεί με τη φιλοσοφία; Πώς τεκμηριώνει τις θέσεις του;
2. Έχει υποστηριχθεί ότι η επικούρεια φιλοσοφία είναι ανοιχτή προς όλους τους ανθρώπους χωρίς τις διακρίσεις του αρχαιοελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου. Υπάρχουν στοιχεία στο απόσπασμα που μπορεί να τεκμηριώσουν μια τέτοια θέση;

Ασκήσεις λεξιλογικές βάσει του κειμένου αναφοράς

1. Με ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι λέξεις: κόπος, ωραίος, διέλευση, παρουσία, πρόσχαρος, φοβικός, άσχημος, πράξη, ένας, λεξικό;
2. Φιλοσοφών: Χρησιμοποιώντας το α συνθετικό της λέξης να γράψετε πέντε διαφορετικά σύνθετα ονόματα στη ν.ε. με την παραγωγική κατάληξη -ος.

Παράδειγμα αξιολόγησης

Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἠσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἢ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἢ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἢ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου. [...] Ἔστιν ἄρα ἢ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ καθ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὕρισκειν καὶ αἰρεῖσθαι (ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28· 1106b36-1107a6

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

A. Κατανόησης

A.1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες

- α. Η ηδονή και η λύπη θεωρούνται ακρότητες
- β. Στις πράξεις δεν υπάρχει υπερβολή και ἔλλειψη παρά μόνο το μέσον
- γ. Η μεσότητα είναι ἀρετὴ ἐπειδὴ ἔχει ὡς στόχο τῆς το μέσον
- δ. Η προαίρεση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ἀρετῆς
- ε. Ο λόγος αποτελεί προϋπόθεση κατάκτησης τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς.

A.2. *ἔτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν ... τῆς δ' ἀρετῆς ἢ μεσότης* :
Να αναφέρετε επιγραμματικά τις αντιθέσεις ανάμεσα στην αρετή και την κακία τις οποίες παραθέτει ο Αριστοτέλης.

Εναλλακτικά :

- *ἐν μεσότητι οὔσα τῇ πρὸς ἡμᾶς*: Σε ποια μεσότητα αναφέρεται ο φιλόσοφος στη συγκεκριμένη φράση;
- Ἡ**
- *καὶ ἔτι τῶ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι*: Να αποδώσετε το νόημα της συγκεκριμένης φράσης στο πλαίσιο του ορισμού της ηθικής αρετής.

B. Ερμηνευτικές

B.1. Ο Αριστοτέλης στα *Ηθικά Νικομάχεια* υποστηρίζει ότι η ηθική αρετή είναι επίκτητη. Ποια στοιχεία του κειμένου που σας δόθηκε ενισχύουν αυτή του τη θέση;

B.2. "Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ καθ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὕρισκιν καὶ αἰρεῖσθαι:

Στη συγκεκριμένη παράγραφο ο Αριστοτέλης δίνει τον τελικό ορισμό της ηθικής αρετής. Από τα στοιχεία που συνθέτουν τον συγκεκριμένο ορισμό σε ποια, κατά τη γνώμη σας, ο φιλόσοφος εστιάζει περισσότερο και γιατί;

Ερμηνευτική (σύγκριση με παράλληλο κείμενο)

Πώς αντιλαμβάνονται τον ρόλο του λόγου ο Αριστοτέλης στο πρωτότυπο που σας δόθηκε και ο Πλούταρχος στο μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί;

Πλούταρχος, *Περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς*, 444 b. (Μετάφραση: Φιλολογική ομάδα, εκδ. Κάκτος)

Το ἦθος, τώρα, δημιουργεί την ορμή του πάθους, χρειάζεται, όμως, τον λόγο για να την κρατήσει στα όρια του μέτρου και να την εμποδίσει να υπερβεί ή να υπολειφθεί της κατάλληλης στιγμής.

Πραγματικά, το παθητικό και ἄλογο κινείται άλλοτε με μεγάλη σφοδρότητα και ταχύτητα και άλλοτε πιο μαλακά και αργά απ' ό,τι απαιτεί η περίσταση. Για τούτο καθετί που κάνουμε κάθε φορά μπορεί να πετύχει κατά ένα μόνο τρόπο, αλλά μπορεί ν' αποτύχει κατά πολλούς· για να πετύχουμε, άλλωστε, τον στόχο δεν υπάρχει

παρά μόνο ένας και απλός τρόπος, ενώ είναι δυνατό ν' αστοχήσουμε με πολλούς τρόπους, ανάλογα με το αν υπερβαίνουμε το μέτριο ή υστερούμε ως προς αυτό. Τούτο λοιπόν είναι το κατά φύση έργο του πρακτικού λόγου, να καταλύει και τις υπερβολές και τις ελλείψεις των παθών. Στις περιπτώσεις, δηλαδή, όπου από ασθένεια και αδυναμία ή από φόβο και δισταγμό η ορμή ενδίδει πολύ γρήγορα και απαρνιέται πρόωρα το καλό, εκεί εμφανίζεται ο πρακτικός λόγος για να υποκινήσει και να συδαιλίσει την ορμή· όπου, πάλι, η ορμή προχωρεί πέρα από τα κανονικά όρια, ρέοντας υπερβολική και άτακτη, εκεί ο πρακτικός λόγος αφαιρεί τη βιαιότητά της και την ελέγχει. Έτσι, περιορίζοντας την κίνηση των παθών, η λογική εμφυτεύει στο ἄλογο τις ηθικές αρετές, οι οποίες είναι το μεσαίο σημείο ανάμεσα ἔλλειψης και υπερβολής

Από την «εισαγωγή» του σχολικού εγχειριδίου

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως **Σωστές** ή **Λανθασμένες**

- α.** Πριν την αναχώρησή του για την Μακεδονία ο Αριστοτέλης ολοκλήρωσε το έργο του Ηθικά Νικομάχεια
- β.** Η απουσία του Πλάτωνα από την Αθήνα όταν βρέθηκε για πρώτη φορά στην Ακαδημία ο Αριστοτέλης ήταν σημαντική απώλεια για τον φιλοσοφικό στοχασμό του Σταγειρίτη
- γ.** Η κατάκτηση της ηθικής αρετής για τον Αριστοτέλη προϋποθέτει τη δράση με τους κανόνες της τέλει αρετής.
- δ.** Κατά τις διδασκαλίες του στην Ακαδημία μετά την επάνοδό του από τη Μακεδονία ο Αριστοτέλης αποδείχτηκε ένας ήρεμος στοχαστής
- ε.** Το μέρος της ψυχής που συμμετέχει και του αλόγου και του λόγον έχοντος σχετίζεται με τις αρετές που περιγράφουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου

Δ. Λεξιλογική-σημασιολογική

Δ.1.α. Να βρείτε στο απόσπασμα ομόρριζες λέξεις με τις ακόλουθες: **συμπεραίνω, πλήθος, παραίνεση, φρενοβλαβής, ουσιαστικό.**

Δ.1.β. πάθει, ἕξι : Με καθεμία από τις δύο αυτές λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, στην οποία η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώση, αριθμό, γένος, βαθμό, μέρος του λόγου), θα χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο.

Τύποι ερωτήσεων

Γνωστό

A.1 Σωστού λάθους (συνήθως) με τεκμηρίωση / αναφορά στο κείμενο

Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Η πολεμική τέχνη είναι μέρος της πολιτικής .
2. Κατά τον Πρωταγόρα, ο Δίας ανησύχησε για τον πιθανό αφανισμό του ανθρώπινου γένους.
3. Οι τέχνες έχουν διαμοιραστεί σε όλους.

A.2. Ζητείται ο εντοπισμός της σχέσης λέξης - φράσης με συγκεκριμένο χωρίο του κειμένου π.χ. 1. «...διὰ τὸ πανταχῆ αὐτῶν»: Σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «αὐτῶν»;

2. «...οὕτω καὶ ταύτας νείμω;»: Σε ποια φράση του αρχαίου κειμένου αναφέρεται το επίρρημα «οὕτω»;

B. Ερμηνευτικές - Συσχέτιση περιεχομένου με γλωσσικές επιλογές

«Ἐπὶ πάντας», ἔφη ὁ Ζεὺς, «καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἑμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως»: Να βρείτε τέσσερις (4) γλωσσικές επιλογές με τις οποίες παρουσιάζεται η εντολή του Δία για την επιβολή της θανατικής ποινής (μονάδες 4).

4). Πώς δικαιολογείται η αυστηρότητα της ποινής; (μονάδες 6)

Τύποι ερωτήσεων

B3 Εισαγωγή:

Ερωτήματα κλειστού τύπου

1. Στην καταδίκη του Σωκράτη συνέβαλε και η υποψία ότι ο φιλόσοφος διαπνεόταν από δημοκρατικά φρονήματα.
2. Η αρχαία ελληνική θρησκεία διέθετε ιερατείο με αποστολή τη μεσολάβηση μεταξύ θεών και ανθρώπων.
3. Στο πρώτο του ταξίδι στη Σικελία ο Πλάτων ήρθε σε επαφή με τη φιλοσοφία των Πυθαγορείων.
4. Η 7η Επιστολή δίνει πληροφορίες για τη ζωή του Πλάτωνα.
5. Ο Ησίοδος δίνει μια εξαιρετικά αισιόδοξη εικόνα για την εξέλιξη της ανθρωπότητας.

B4 Λεξιλογική :

Αντιστοίχιση ετυμολογικά συγγενών λέξεων, εντοπισμός διαφορετικής σημασίας λέξεων και σύνταξη προτάσεων - παραδειγμάτων στα νέα ελληνικά.

Π.χ.

1. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας καθεμιά αρχαία ελληνική λέξη της Στήλης Α με την ετυμολογικά συγγενή της νεοελληνική λέξη της Στήλης Β
2. Για καθεμιά από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, στο ίδιο μέρος του λόγου, σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώσει, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο), χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «διεφθείροντο», «δημιουργοί».

B5 Παράλληλο κείμενο:

Ζητείται σύγκριση επί ορισμένων και σαφώς διατυπωμένων ιδεών που απαντούν στα δύο κείμενα.

Π.χ. Ποια είναι η άποψη του Καλλικλή για την αδικία; Να τη συγκρίνετε με την αντίστοιχη άποψη του Πρωταγόρα στο παρακάτω απόσπασμα από το κείμενο αναφοράς: «ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο».

Καλή
δύναμη!

Να σκέφτεστε σαν τον
Επίκουρο!!!

